

NIVELURI ȘI CARACTERISTICI ALE INFORMAȚIEI SOCIALE

Laura Pană

Universitatea "Politehnica" București

lcpan20032000@yahoo.com

Abstract. Attempting to evidence the levels and specific features of the social information, the authoress begins by the examination of the hierarchy of the structuring levels of information in the whole of existence and argues that information is the generative structure of the auto-organizing existence. Are emphasized, then, the general, specific and nuclear characteristics of the social information and is followed and illustrated, inclusive by schemes, the typical phenomenon of the „wrapping” of social information. The study of the internal structure of this information field is useful to explain the information-founded creativeness.

1. Ierarhia formelor de structurare ale informației

Viața intelectuală este dominată astăzi, în mod cert, de generarea, folosirea și evaluarea informației. În aceste condiții, chiar ansamblul existenței ne apare ca o succesiune ierarhică de structuri informaționale. Această viziune este întemeiată și de evoluția diferitelor tipuri de reprezentări științifice.

În domeniul fizicii se manifestă tendința de a se asocia diversele niveluri de structurare ale existenței cu anumite caracteristici informaționale. Uneori se formulează ipoteza generării formelor de structurare ale existenței prin diverse conținuturi informaționale. Alteori se postulează chiar existența unei forme de materie, *informateria*, caracterizată prin informațiile profunde constitutive, cum ar fi sarcinile electrice, numărul barionic, spinul sau șarmul și straneitatea, dar și legile universului. (6; 52, 228, 219)

Echivalarea informației cu energia, admiterea trecerii energiei în informație sau stabilirea unei relații de dependență între nivelul energetic și caracteristicile informaționale ale unui sistem țin, de asemenea, de o reprezentare fizică asupra existenței. O. Onicescu formulează chiar o viziune sintetică, vorbind despre *energia informațională*. În acest context apreciem că informația poate fi considerată și ca o formă specifică a energiei. Ca urmare, trecerea energie – informație ar fi o altă manifestare a transformării reciproce a formelor de energie.

Reprezentările care leagă informația de organizare implică referirea la caracteristici energetice ale sistemelor și conduc la relația entropie–informație, integrându-se astfel tot în viziunea fizică asupra existenței. Informația este legată aici de antientropie, făcându-se uneori nuanțări utile, cum ar fi înțelegerea informației ca *antientropie potențială*. Se întâlnește și formularea care evidențiază informația ca *măsură a ordinii*. În același timp, informația este identificată, din această perspectivă, chiar cu formă de organizare a sistemelor (N. Wiener).

În momentul în care posibilitatea organizării informației însăși este legată de caracterul finit al vitezei luminii (între alții, J. D. Barrow - 29), ne situăm, de asemenea, într-o reprezentare

fizică a lumii. Această reprezentare, care arată, mai concret, imposibilitatea transmiterii informației mai rapid decât cu viteza luminii, indică astfel și unele dintre sursele limitelor tratării tehnice a informației, limite privind viteza de calcul, viteza transmiterii unităților distincte de informație sau cele referitoare la capacitatea comprimării informației în vederea transportării.

Alte reprezentări de natură fizică se caracterizează prin generalizarea unor proprietăți ale existenței care în mod obișnuit sunt legate de materia vie și în mod necesar de viața socială, în special în manifestările sale spirituale. Astfel, prin noțiunea de *cvasiinformație* se încearcă explicarea ideii că informația este inserată în materie încă de la nivelul particulelor elementare, această noțiune desemnând tot ceea ce poate fi subsumat noțiunilor de potențialitate, sens, finalitate, instinct sau competență (R. Ruyer).

Mai multe discipline științifice evidențiază statutul informației în existență, impunând conceptul de *informație structurală*. Această noțiune, vehiculată și sub forma “informație moleculară”, este folosită într-un mod operațional în biologie și biochimia macromoleculilor, numită și *biochimie informațională*. În aceste domenii au fost dezvoltate metode de calcul a cantității de informație structurală necesară pentru obținerea unor structuri complexe (copolimeri) sau în vederea măsurării entropiei celulei în multiplicare (funcțională sau anormală).

În modelul explicativ al universului formulat de academicianul Mihai Drăgănescu se evidențiază legătura fizic, biotic și psihic, precizându-se că această viziune implică introducerea informației. De fapt, în evoluția existenței, potrivit acestui gânditor, factorul comun este informația. În acest proces evolutiv apare chiar o materie intermediară, materia tehnologică, adică materia nevie cu proprietăți informaționale. *Tehnologia informațională* generează, după opinia aceluiași autor, inclusiv forme de psihism artificial (7; 410). La acest nivel apar și probleme în recunoașterea rezultatelor informaționale ale inteligenței artificiale drept cunoștințe (8; 59). Studiul acestei probleme conduce și la o generalizare importantă, realizată de același autor (8; 61): orice cunoștință nouă, obținută printr-o formă oarecare de organizare este rezultatul unui proces de cunoaștere.

Informația este concepută, uneori, în termenii diferitelor proprietăți principale sau derivate ale existenței, cum ar fi structuralitatea, complexitatea sau organizarea. Din perspectiva teoriei generale a structurilor ordonate, teoria informației, ca și termodinamica, ar reprezenta teorii particulare (Fr. Bonsack). Măsura complexității se confundă cu măsura cantității de informație furnizate de mesajul constituit de ansamblul de elemente ale unui sistem structurat. Informația poate fi înțeleasă, în cele din urmă, și din aceste perspective, ca formă a organizării sistemelor. Oricum, prezența informației și creșterea ponderii sale în structura sistemelor este o condiție, dar și un indiciu, al dezvoltării în domeniile în care aceasta are loc: lumea vie și viața socială.

Noțiunea de informație structurală poate fi explicată, în opinia noastră, și în termeni mai direcți și în același timp mai generali. Informația nu este numai o componentă mai modestă sau mai importantă a conținutului structurilor pe care le prezintă existența la diferitele sale niveluri. Ea nu constituie nici numai modelul sau mijlocul de organizare al acesteia și nici doar forma pe care o ia organizarea existenței, mai ales la nivelurile sale superioare. *Informația este structura generativă prin care existența se organizează folosind conținuturile date ale nivelurilor sale, apelând la proprietățile sale specifice acestor niveluri și luând forme determinate de posibilitățile proprii acestor niveluri.*

Conceptul de informație structurală, cu semnificația aceasta mai amplă, are capacitatea de a sintetiza unele din înțelesurile anterior prezentate ale acestei noțiuni. Având în vedere sensul conturat al noțiunii studiate se poate afirma că informația este intern–structurală existenței în ansamblul ei. Mai concret, putem spune că *existența este structurată prin intermediul unor componente, proprietăți, relații, funcții și produse, dintre care unele sunt informaționale*.

Rezultă, din precedenta afirmație, conceperea informației ca manifestare ireductibilă a întregii ierarhii a formelor existenței. Ea ființează, este folosită, iar la nivel uman este generată și evaluată ca existând în sine, ca relație, ca proprietate, ca funcție și ca produs.

Având în vedere relația stabilă, multiplă și activă a informației cu natura, structura, procesualitatea și sensul evoluției sistemelor, considerăm că informația ține chiar de esența existenței.

Nu numai în preferințele verbale, ci chiar în elaborările conceptuale, noțiunea de informație tinde să o concureze pe cea de structură. Aceasta a fost considerată, la un moment dat, înlocuitoarea celei de calitate. La rândul ei, noțiunea de calitate era înțeleasă ca expresie fenomenală a esenței. Astfel, și pe această cale, mai speculativă, putem să apropiem informația de esența existenței.

Fără ambiții filosofice, o serie de abordări ale studiului informației ajung, de asemenea, la generalizări semnificative. Astfel, pornindu-se de la posibilitatea tratării oricărui eveniment cu instrumente informaționale – matematice sau tehnice – evenimentul în general a fost definit ca informație: evenimentul este echivalent cu o cantă de informație (dacă se operează binar – un bit).

Ar rezulta, de aici, și pe o altă cale demonstrativă, că realitatea însăși, în ansamblul ei, fiind alcătuită din evenimente, are o natură informațională sau este informație.

Această concluzie este contestată, uneori, considerându-se că natura informațională a realității este numai postulată, nu și demonstrată. Se opinează, de asemenea, că o astfel de concluzie anulează distincția dintre planul existenței și planul cunoașterii, informația fiind acceptată, în acest caz, doar ca rezultat al activității umane de cunoaștere.

Natura informațională a realității este considerată însă deplin dovedită, chiar și de către acest tip de autori și anume, prin rezultatele de până acum ale activității culturale. Informația este înțeleasă în acest caz numai ca rezultat al creației umane în diverse domenii de activitate.

Unul dintre aceste domenii este activitatea tehnică, consacrată, tot mai mult, manipulării sau chiar producerii informației*. În raport cu acest mod de abordare al informației sunt formulate, de asemenea, opinii critice. Se afirmă, astfel, că teoria informației însăși nu se referă de fapt, la informație, că prin calculul electronic nu se procesează informație, iar tehnica dezvoltată în acest sens nu este o tehnică informațională.

Informația însăși ar fi un mit, indus de progresul tehnic. Semnalele care circulă prin calculator ar fi lipsite de conținut informațional și numai omul le-ar asocia semnificații. În tehnologia informațională, informația ar fi numai o măsură a probabilității apariției semnalelor.

* Tehnica informațională, putând fi folosită în cercetarea științifică, în creația artistică, în construcția filosofică sau comunicarea religioasă, devine parte a diverselor tipuri de creație, participă la realizarea unor opere culturale specifice care pot fi considerate și ca sisteme de informații. Cultura în ansamblul ei poate fi interpretată și chiar definită în termeni informaționali.

Manipularea unor impulsuri electrice sau unde electromagnetice înseamnă, în aceste opinii, numai reorganizarea și transmiterea unor structuri de semnale în conformitate cu reguli care nu ar fi nici ele legate de semnificația semnelor și nu ar constitui un proces de comunicare a informației.

Procesarea informației cu ajutorul calculatorului presupune, în aceeași viziune, diminuarea caracterului său uman, sistemele de procesare a datelor fiind numai instrumente de efectuare a unor operații tehnice asupra simbolurilor. În aceste condiții, singura conexiune dintre operațiile calculatorului și activitățile omului care se informează ar rămâne folosirea simbolurilor (10, 17). Dar operațiile cu simboluri reprezintă, în opinia autoarei, numai simulări ale acțiunilor simbolice ale omului în cadrul proceselor sale de informare și comunicare.

Sensul tehnic al noțiunii de informație și modul tehnic de folosire al informației sunt indicate în variate modalități, multe dintre acestea extrem de sugestive. O abordare tehnică extrem de practică, dar aflată, în același timp, în deplin acord cu viziunea filosofică cea mai largă, precizează că “un număr imens de lucruri fizice, evenimente și acțiuni pot fi descrise ca fiind informație” (5, 59). Cu referire la cerințele specifice ale prelucrării tehnice a informației, se face apel la “definiții” la fel de practice: informația este deosebirea care permite distingerea [între entități] (9, 9).

Informația este numită, în același context, și “distanța semnificativă”; aceasta face posibilă stabilirea numărului minim de semnale necesare reprezentării informației cuprinse într-un text, o imagine sau un sunet, permite evidențierea limitelor creșterii capacității de stocare sau a vitezei de transmitere a aceleiași informații.

Din punct de vedere teoretic observăm că acest înțeles al *informației* se identifică, de fapt, cu acela de *măsură a informației*. Or, perspectiva tehnică, care o include pe cea tehnologică, nu echivalează întotdeauna informația cu măsura acesteia.

Teoria algoritmică a informației, considerată ca nivel de bază, apelat atât de tehnologi, cât și de teoreticieni din diverse discipline științifice sau filosofice, consacră în fond aceeași abordare. Conținutul informațional sau complexitatea algoritmică a unui șir binar este dimensiunea în biți a programului cel mai scurt care permite alimentarea unui ordinator universal astfel încât outputul generat de acel ordinator să fie exact acel șir (4, 201).

Chiar în tratarea complexității cu astfel de mijloace formale, algoritmice există limite, ca cele date chiar de gradul compresivității algoritmice. Se arată, astfel (4, 198), că este posibil ca un șir binar finit să nu permită o descriere algoritmică sensibil mai scurtă decât șirul însuși; nu se poate ajunge deci la un program de calcul.

Mai expres poate, se precizează că o măsură pentru informație poate fi exprimată astfel: cantitatea de informație dintr-un eșantion de biți este egală cu lungimea celui mai scurt program de calculator capabil să genereze acei biți (9, 127).

Făcând distincția dintre informație și cunoaștere, unul din autorii anterior citați accentuează că nici cunoștințele nu trebuie văzute ca niște bijuterii păstrate cu grijă, ci ele reprezintă “tot felul de lucruri valoroase” pentru viața și activitatea omului (5, 192). M. Dertouzos este de părere nu numai că sistemele de calcul folosesc și produc informație, ci și că ele ar putea inaugura o nouă formă de cunoaștere (5, 173).

Un aspect al acestei previziuni este ilustrat de alți autori, după care, computerele sunt instrumente puternice pentru a construi, a prezenta și a înțelege o mare varietate de reprezentări nonsentențiale ale informației, ca și pentru a crește eficiența raționării umane (2; 112, 410).

În acest context, însăși raționarea poate fi gândită ca explorarea unui spațiu al posibilităților (2; 110). Această viziune este conformă cu teoria comunicării Shannon – Weaver în care cantitatea de informație dintr-un semnal este măsurată prin numărul de posibilități eliminate de acel semnal.

Din aceste demersuri tehnice, fiecare mai mult sau mai puțin practice, rezultă însă o noțiune de mai mare generalitate, care se suprastructurează celei de măsură a cantității de informație sau chiar celei de informație. Este vorba de noțiunea de *informativitate* (2; 110), care pare să desemneze capacitatea sistemelor de calcul și, prin extensie, și aptitudinea rațiunii umane, de a extrage, prelucra și chiar de a genera în mod eficient informații noi.

Această capacitate se referă la exercitarea eficientă a puterii de calcul sau a puterii de raționare în condiții de complexitate. Se pare că, în acest context, chiar fiecare pas într-o succesiune de calcule sau în desfășurarea unei argumentări poate avea propria sa informativitate. Autorii citați afirmă de pildă: “cu cât mai informativ este un pas dat într-un fragment de raționare, cu atât mai puțini pași vom fi nevoiți să facem spre concluzia dorită”.

Înainte de a ne referi, în paragraful următor, la conținutul și caracteristicile informaționale ale vieții sociale, vom încerca să contracarăm, cu ajutorul unui contraexemplu, o opinie deja amintită și destul de răspândită.

S-a spus că sistemul de calcul nu operează cu semnificații și că un proces de comunicare nu are loc nici în cadrul calculatorului, nici între om și calculator. Acesta ar putea, eventual, să medieze comunicarea între oameni.

Putem să luăm însă ca exemple texte cu sursă și destinație specific umană care, observăm cu regret, nu conțin nici o “diferență semnificativă”, nu comunică nici o informație, nu se referă la scopul unei acțiuni oarecare, nu amintesc un mijloc specific și nu anticipează vreun rezultat concret al acesteia. Singurul indiciu posibil de captat rămâne domeniul de referință – de regulă – cel al politicului, sublimat, eventual, prin intermediul juridicului și asortat, din punct de vedere moral, exigențelor publicului.

Putem conchide, ca urmare, că toate nivelurile existenței – natural, social și, în cadrul acestuia, tehnic – pot fi pline sau goale de informație.

Totuși, observăm că nivelurile “inferioare” de existență sunt, în realitate și întotdeauna, pline de informație, în timp ce, în mod paradoxal, tocmai unele aspecte ale nivelului social al existenței pot fi vide de informație.

Într-o perspectivă sociologică actuală se remarcă chiar “implozia semnificației” manifestată într-o serie de fenomene culturale (3, 139) ceea ce face ca însăși ideea de “societate informațională” să fie percepută, uneori, ca unul din miturile informației.

2. Caracteristici ale informației la nivelul social al existenței

Informația manifestată în forme sociale se originează, în opinia noastră, în proprietăți fundamentale ale existenței, cum ar fi structuralitatea și conectivitatea, dar și dinamismul sau infinitatea. Vom vedea că unele din caracteristicile și rezultatele proceselor informaționale actuale devin posibile ca urmare a acestei filiații și verifică această idee.

Cum am arătat, la toate nivelurile existenței putem identifica forme de structurare și de evoluție, conținuturi substanțiale și procese energetice care generează, încorporează sau presupun informație.

Informația are statut existențial diferit la diverse niveluri ale existenței. **Nivelul fizic** al acesteia *conține* informația ca rezultat al proceselor substanțiale și al interacțiunilor energetice. **Nivelul biotic** al existenței se caracterizează prin faptul că *folosește* informația din mediu, ca și pe cea proprie, cu finalitate. **Psihicul uman produce și prelucrează** informație suprastructurată fizicului și bioticului, la acest nivel informația fiind caracterizată prin autonomie structurală și funcțională față de nivelurile anterioare. La **nivel social** se produce informație în mod programat și în același timp informația este eliberată în mare parte de constrângerile materiale (fizice și biotice), ca și de determinările subiective (psihice), fiind în schimb captată de structuri spirituale în forme culturale.

În mod sintetic, putem afirma, ca urmare, că universul fizic conține **informație structurală**, lumea vie se organizează și evoluează prin **informație funcțională**, iar sistemele sociale (rezultate din prelungirea vieții naturale și dezvoltarea vieții psihice) produc **informație liberă**.

Lumea vie naturală încheie informația în circuitul autoreglării raporturilor dintre organism, ereditate și mediu, organismul însuși fiind complet conținut în mediu. În vederea adaptării la condițiile acestuia, organismul își schimbă mai degrabă propria structură și funcționare, decât mediul însuși. În aceste condiții, informația este permanent reciclată, este consumată și regenerată în aceleași forme, fără ca acest proces să afecteze echilibrul substanțial, energetic sau informațional al naturii.

La nivel psihic, circulația informației este deschisă, și anume, în două direcții principale: în sensul determinat de rezultatele prelucrării sale în mediul intern și, de asemenea, în sensul rezultatelor influențelor mediului extern (natural și cultural). Psihicul însuși devine autonom în raport cu suportul său fizic și biotic, uneori chiar față de cel social.

Totuși, la acest nivel, raportul dintre consumul și produsul informațional este covârșitor în favoarea primului aspect: individul direcționează fluxul informației prelucrate asupra sa însuși, asupra micromediului său psihic și social, hrănindu-se psihic din acest mediu produs de el însuși sub influența unor factori externi și interni.

Putem semnala însă, o anumită continuitate între cele două niveluri menționate, luând informația umană numai sub aspectul său psihic, ilustrat, la limită, prin bolnavul psihic, care se rupe de societate. Dacă organismul este închis în mediul său specific, individul tinde să se autoclaustreze, în acest caz, în mediul psihic construit de el însuși.

Următorul nivel al existenței, cel social, se caracterizează prin faptul că circulația informației devine omnidirecțională, iar în unele forme ale sale, pregnant spirituale sau înalt abstracte, informația poate fi eliberată de toate legăturile sale anterioare.

Dacă la acest nivel informația este eliberată în raport cu mediul fizic, biotic și psihic, individul uman este puternic determinat, este practic generat, din punct de vedere spiritual, de mediul

său cultural. Informația din mediul cultural este în primul rând condiție și numai ulterior rezultat al activității sale.

În zilele noastre, mediul cultural devine un mediu informațional, în care structurile spirituale generează permanent informație nouă, dar cu mijloace tehnice tot informaționale. Informația care circulă liber în mediul social începe chiar să se autogenereze cu mijloace și în forme la care omul contribuie ca inițiator, interpret, utilizator⁽¹⁾ și evaluator.

Produsele informaționale de tip socio-uman și de ordin tot mai tehnic sunt de natură tot mai abstractă, mai nematerială, realizarea lor necesită resurse, abilități și mijloace care sunt din ce în ce mai mult de aceeași natură–ideală, iar schimbările generate de acest nou mod de producție, tot mai specific uman, deși sunt tot mai radicale, au caracter din ce în ce mai nedistructiv, creativ.

Cu toate că astăzi modul de producție și de viață spiritual tinde să devină dominant, nu numai ca importanță, ci și ca pondere, consumul de energie nonintelectuală este încă semnificativ în activitățile umane. Acest lucru produce în continuare entropie, care este transferată tot mai ușor și în tot mai mare măsură asupra naturii biotice și fizice, dar și asupra naturii umane.

Informația socială este *informație generalizată*, întrucât are semnificații privitoare la toate domeniile anterioare ale existenței, nu numai la societate. Ea este, de asemenea, *informație esențială*, fiind rezultatul sintezelor culturale succesive. Informația socială poate fi caracterizată și ca *informație practică*, prin natura specifică și, în același timp, polivalentă, a elementelor conținute.

Fiecare tip de informație socială (indiferent dacă este științifică, tehnică, politică, morală sau artistică), pe lângă conținutul său specific, integrează și o serie de elemente de context, care sintetizează aspecte definitorii ale unui mediu cultural, ca și o structură generativă internă, care o face fertilă în actul creației.

Am putea spune că orice informație socială are o structură internă complexă, alcătuită din cel puțin trei straturi concentrice:

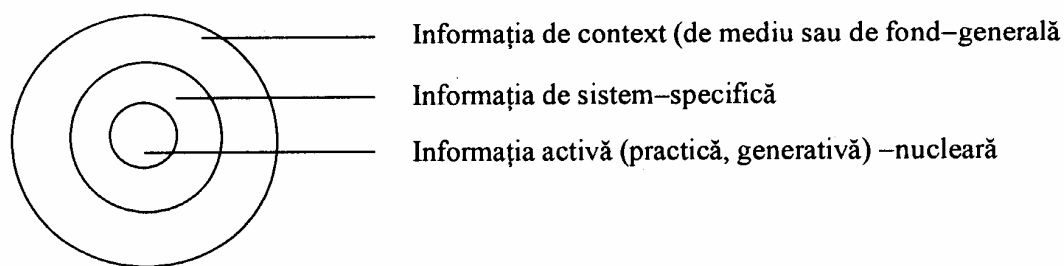

Fig. 1. Informația de context (de mediu sau de fond–generală)

Informația nucleară este cea funcțională, care conține nemijlocit structura generativă prin care se întemeiază producerea de noi structuri sociale. De menționat că orice tip de informație

⁽¹⁾ Acest statut al omului în raport cu informația și tehnica informațională nu înseamnă că în viitor, prin dezvoltarea sistemelor informaționale de ordin tehnic, omul va fi redus în mod necesar la nivel biotic, caracterizat prin folosirea informației; dacă acest lucru se va întâmpla totuși, acesta va fi nivelul *său* biotic.

socială poate prezenta aceste niveluri de structurare. Marii creatori sunt aceia care au acces, evident în urma unor eforturi specifice continue, la informația esențială pentru domeniul lor, informație pe care o fac funcțională, producând noutate în respectivele domenii prin transformări practice structurale.

Rezultă că, la nivelul social al existenței, avem de-a face cu trei niveluri de manifestare ale informației, despre care am spus de asemenea, că are trei caracteristici principale. Cele trei straturi pot fi denumite, în urma unui demers de reinterpretare menit să evidențieze, în principal originea, natura și rolul social al informației, ca fiind stratul structural, sistemic și funcțional.

Informația socială provine atât din cele mai profunde straturi ale existenței, fiind reflectată sub forma unor cunoștințe științifice înalt teoretice, cât și din mediul natural, sub forma unor simple semnale și indicii, care determină acțiuni concrete ale noastre, respectiv din mediul social, de pildă sub forma unor reguli și norme, care influențează comportamentul nostru pe termen lung etc.

Cele trei niveluri de structurare menționate nu fac decât să sistematizeze multitudinea și diversitatea solicitărilor care ne asaltează sub forma stimulilor, datelor, al cunoștințelor comune respectiv al celor științifice, dar și al euremelor⁽²⁾ și, în fine, al culturilor⁽³⁾. Toate acestea sunt varietăți de informație prezente în egală măsură în societate, deși noi suntem obișnuiți să considerăm ca informație umană specifică numai cunoștințele de diferite tipuri, iar ca informație socială, cunoștințele specifice funcționale.

Stratul structural al informației sociale este cel care se originează în succesiunea nivelurilor de manifestare ale informației pe ansamblul existenței și care conține, în același timp, fondul general de informații privind mediul social. Acest strat conține majoritatea informațiilor care stau la baza culturii generale, iar expresia superioară a cultivării acestui tip de informații este filosofia generală, înțeleasă ca reflecție generalizatoare, interpretativă și evaluativă asupra oricărui tip de cunoștințe.

Stratul sistemic reprezintă ansamblul informațiilor referitoare la obiectul, mijloacele și produsele specifice ale activității umane în diferitele domenii ale culturii care produc noutate în societate. Această categorie de informații este sistematizată în disciplinele specializate și dezvoltate prin programe coerente de cercetare, științifice sau filosofice.

De menționat că în evoluția dimensiunii informaționale a vieții sociale există un permanent proces de trecere a informațiilor pe care le-am numit de sistem în informații structurale, printr-un fenomen de "subducție" analog celui care se petrece la nivel geologic. Ceea ce era într-o vreme informație sau abilitate de specialitate devine, în multe cazuri, informație de uz general.

Pe de altă parte, precizăm că ambele straturi menționate ale informației sociale se dezvoltă "la vârf" prin studii și cercetări de specialitate, funcția lor principală fiind, în primul caz – de condiționare, iar în cel de-al doilea – de întemeiere a acțiunii sociale, teoretice sau practice.

⁽²⁾ unități de creație

⁽³⁾ unități ale culturii (rezultate ale creației)

Însă amalgamul de informații generale și speciale, care se produce “la baza” acestei piramide a informațiilor, poate deveni accesibil indivizilor caracterizați prin interese și inventivitate intelectuale și poate încuraja conturarea unor “sisteme” proprii de gândire.

Cel de-al treilea strat al informației sociale este acela care are un rol causal direct, ce generează nemijlocit acțiunea prin calitatea de a fi informația necesară și suficientă acțiunii. Prin natura sa adecvată scopului acțiunii, situației acționale, ca și exigențelor procesului de conducere al acțiunii (mai ales ca temei al deciziei), informația pertinentă permite trecerea directă de la idee la acțiune, primind, astfel, chiar o funcție motivațională imanentă.

Prin faptul că reprezintă, în condițiile actuale, elementul care leagă, ca un substrat comun, toate componentele structurii acțiunii (11; 379–384), întemeind eficiența acesteia, informația se dovedește funcțională sau activă. Astfel, informația face parte efectiv din acțiune. În aceeași măsură se poate spune că de fapt acțiunea devine informațională.

Informația de context (de mediu sau de fond) este inclusă în orice informație umană, oricât de specială. Ea nu poate fi, deocamdată, explorată și valorificată de nici un sistem informațional artificial. În acest strat informațional accentul se pune pe relațiile cu alte informații, inclusiv cu informația conținută în nivelurile anterioare ale existenței. Acest nivel al informației sociale ar corespunde, din punctul de vedere al teoriei adevărului științific, aspectului semantic al adevărului.

Această formă de informație, generală, cuprinde inclusiv cunoaștere în sensul tare, științific al cuvântului. Ea conține, între altele, legi cu caracter universal. Aceste legi sunt apoi interpretate prin prisma unei viziuni generale și valorizate prin raportarea la proiecte umane. În acest fel sunt construite metateorii structurate pe mai multe niveluri (12, 152-160), atât în cadrul științelor generale, cât și al filosofiei teoretice. Observăm că filosofia are un caracter universal, dar că ea este, în același timp, o componentă obligatorie a culturii fiecărei națiuni.

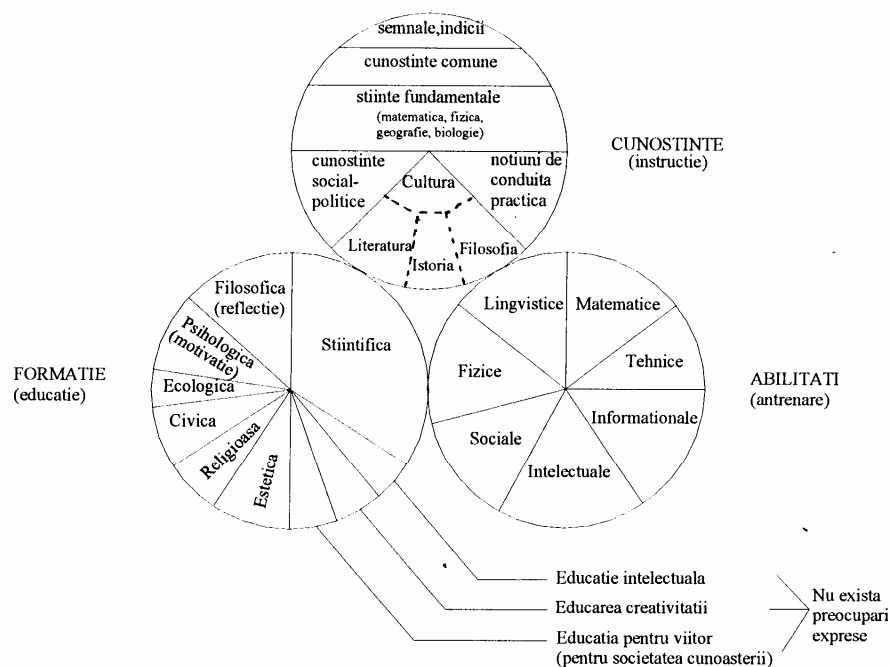

Fig. 2. Aspecte ale informației generale

Menționăm, de asemenea, că figurile care urmează nu constituie o schematizare a informației cuprinse în acest text, ci o formă – inevitabil imperfectă – de condensare a unor informații necesare dar imposibil de integrat în spațiul dat.

În ceea ce privește informația pe care am numit-o de sistem, ea reprezintă conținutul informațional specific al unei unități sociale. Aceasta poate fi un domeniu al culturii sau una din științele constitutive culturii științifice – de pildă, deci o unitate subsumată unui domeniu determinat al culturii, după cum poate fi o componentă a unei unități informaționale prin excelență, cum ar fi o propoziție, o teoremă, o teorie sau chiar o bază de date specializată din memoria unui sistem informațional de ordin tehnic.

Acest strat informațional pune accentul pe elementele sistemului și pe relațiile interne ale acestuia. Structurile formate la acest nivel sunt caracterizate printr-un înalt grad de integrativitate, printr-o pronunțată stabilitate, iar sistemele succesive nu sunt atât expresia continuității, cât a înlocuirii complete a celor precedente. Ca urmare, acest nivel al informației sociale poate fi considerat analog aspectului sintactic al adevărului științific.

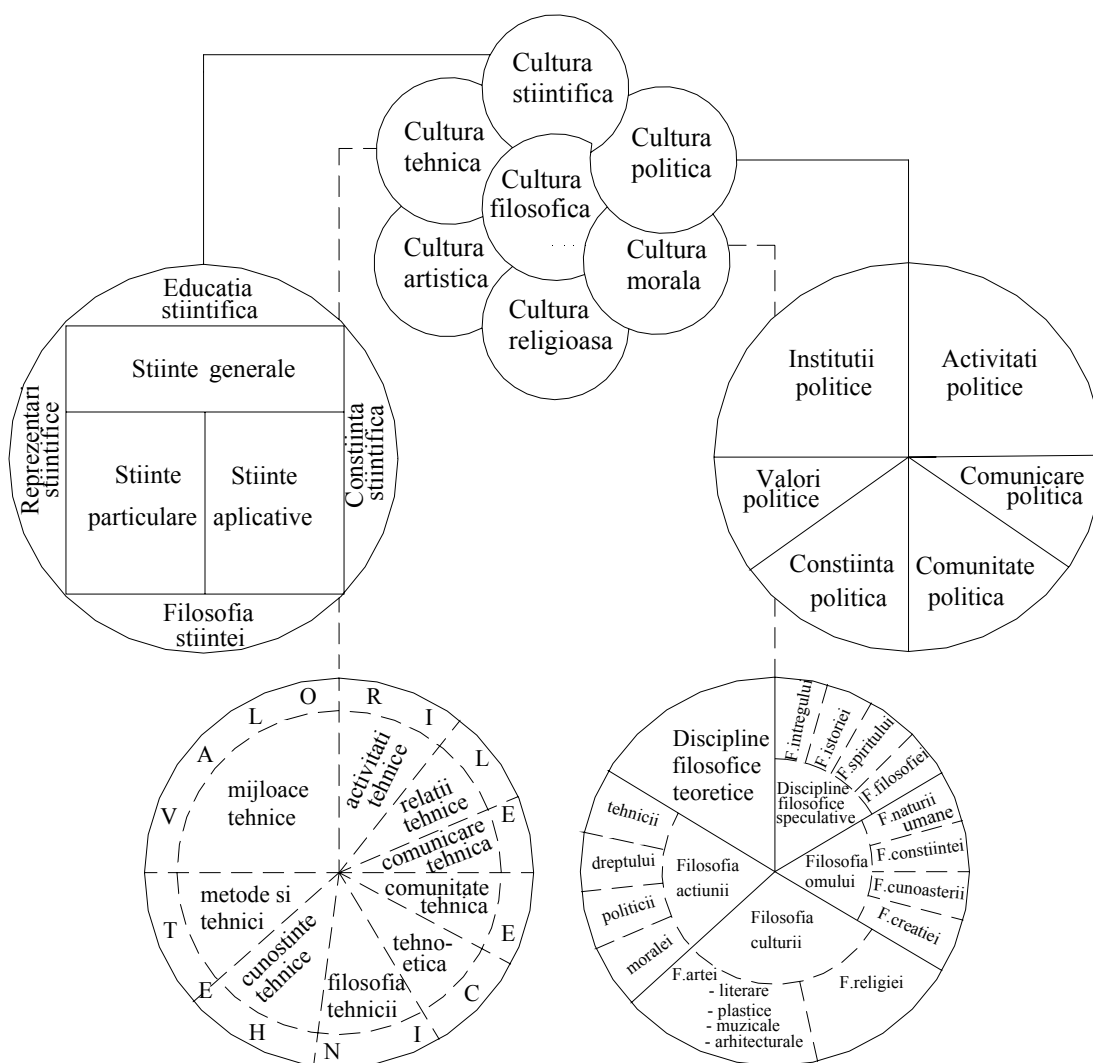

Fig. 3. Informația specifică, domenii și componente

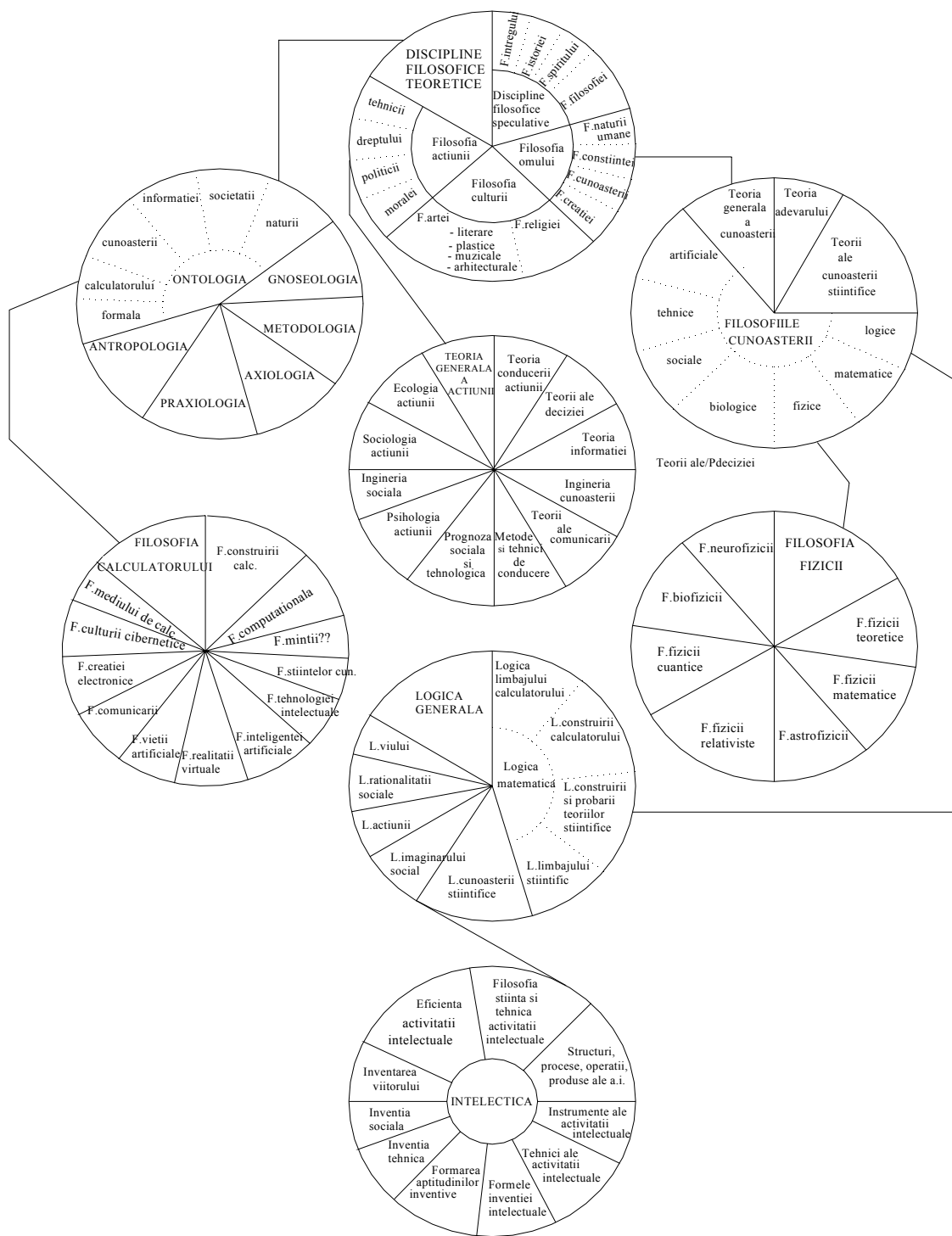

Fig. 4. Detalierea domeniilor de cunoaștere și reflecție filosofică

Al treilea strat informațional este cel activ, cel care “pune la lucru” informația specifică desprinsă dintr-un context cultural, potrivit unor structuri intelectuale funcționale caracteristice numai omului. Acest strat informațional reprezintă și reproduce permanent însăși structura intelectuală profundă a umanității și constituie o condiție a manifestării facultății sale creatoare. Nivelul intelectual funcțional al sistemului informațional uman integrează toate sistemele informaționale anterioare: fizice, biotice și psihice.

Informația activă (practică sau generativă) este caracterizată prin accentul pe funcționalitate și pe raporturile genetice din interiorul și dintre sistemele informaționale integrate unor structuri acționale concrete, practic diverselor tipuri de activitate socială (științifică, tehnică, artistică, politică etc.). La acest nivel informația generală și cea științifică specifică sunt transpuse în norme ale activității, în metode și procedee de lucru, în tehnici adecvate diferitelor domenii de activitate. În această ipostază a sa, normativă, informația nucleară devine chiar o componentă a situației acționale, în cadrul lanțului praxiologic, alături de condiții și mijloace.

Acest strat informațional constituie deci nucleul cognitiv dar și normativ al diverselor forme de activitate, reprezentând un aspect al determinării lor interne, alături de aspectele psihologice, axiologice și teleologice. Din punctul de vedere al teoriei adevărului științific, acest nivel informațional ar corespunde dimensiunii pragmatice a adevărului respectiv cunoașterii.

Pe linia marcării continuității nivelurilor existenței remarcăm că **structura internă specifică fiecărui nivel informațional se prelungește și este integrată în toate cele următoare, succesivele niveluri integrative fiind tot mai complexe și mai productive din punct de vedere informațional. Informația produsă la nivelul social, cel mai înalt, folosește și perfecționează structuri informaționale esențializate ale nivelurilor anterioare, nucleul ei activ exprimând însă nemijlocit structura generativă a speciei umane.**

Nucleul activ, generativ al oricărei informații semnificative este imanent în raport cu “viața” informației, cu procesele informaționale generate și orientate, cu produsele acestor procese. Astfel, luând mediul social nu atât drept condiție, cât ca produs al acțiunii umane, ajungem la o perspectivă opusă celei obișnuite. Se schimbă sensul principal al fluxului informațional, care este considerat, de obicei, ca venind dinspre mediul natural, tipul de civilizație, prin sistemul social, spre individ.

Individul uman, mai precis personalitatea, singura entitate socială creatoare, devine sursa informației noi, semnificative. Informația care constituie nucleul creației individuale poate fi considerată, ca urmare, informație primară față de stratul informației de sistem, care poate fi numită secundară; informația de context sau de mediu ar deveni, astfel, terțiară.

Informația activă, generativă are, în realitate, multe alte învelișuri informaționale.

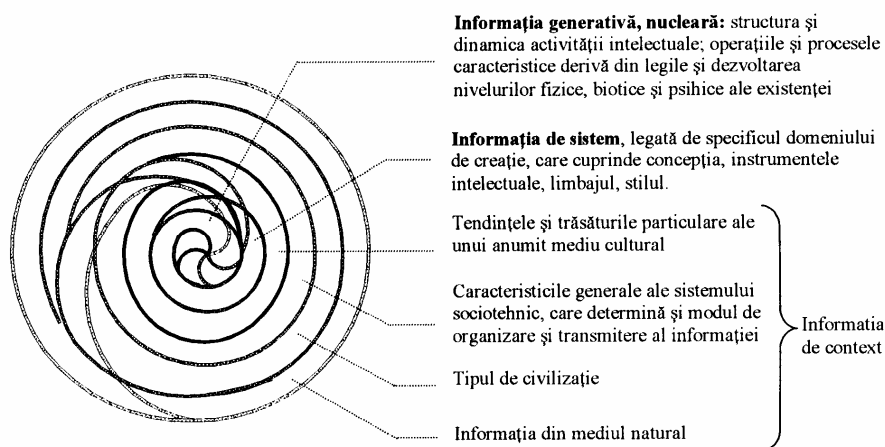

Fig. 5. Ilustrarea fenomenului de “împacmentare” a informației la nivelul social al existenței

Astfel de straturi pot fi date de particularitățile limbajelor specifice diverselor domenii ale culturii (științific, tehnic, artistic), de stilul organizării și comunicării (determinat de aspecte culturale), de modul de exprimare (scris, imagine, sunet sau complex – multimedia), chiar de caracteristicile mijloacelor tehnice de prelucrare și transmitere ale informației.

Am considerat necesar să aruncăm o privire în structura internă a informației sociale întrucât am observat că, în diverse domenii ale culturii, aceasta este studiată, deși neprogramatic, după metodele științelor experimentale, prin izolarea “obiectului” din mediul său “natural”, prin efectuarea unor simulări și construirea unor modele considerate edificatoare, toate acestea în scopuri uneori extrem de limitate, ceea ce permite formularea unor explicații cu totul particulare ale creativității informaționale.

Astfel, în timp ce filosofii generaliști se ocupă de informația conținută în ansamblul mediului cultural, închizând-o totuși într-o arie problematică restrânsă, oamenii de știință o restrâng și o împart în arii limitate, explorând-o cu metode și instrumente teoretice particulare, în timp ce tehnologii utilizează posibilități aproape nelimitate pentru a manipula informația, fără a se interesa însă de conținutul și semnificațiile acesteia.

Atunci când unele categorii de tehnologi, pentru a reprezenta sau a prelucra informația, sunt nevoiți să identifice cuante de informație în orice mesaj și să caute măsura cantității de informație necesară transmiterii nedistorsionate a acesteia, ei merg spre structura internă a informației, dar numai pe o cale cantitativă formală. Această cale, urmată uneori chiar la niveluri înalt abstracte, reprezintă totuși o studiere și evaluare exterioară a dimensiunii informaționale a comunicării și creației umane.

În realitate, informația este conținută, vehiculată și prelucrată doar în condițiile asocierii noțiunilor în structuri complexe, pentru că numai astfel se formează informații semnificative cu diverse grade de noutate. Astfel, informația este contextuală chiar la ultimele sale niveluri de structurare, nu numai în cazul primului, cel care o integrează în structurile culturale și sociale.

Cel de-al treilea nivel de organizare al informației în viața socială înscrie informația chiar în structurile intelectuale ale speciei umane. Acestea, la rândul lor, sunt prelungiri ale structurilor biotice și psihice dezvoltate în lumea animală.

Prin urmare, nivelul informațional esențial uman, cel mai restrâns ca sferă de cuprindere, conectează informația socială, în toate formele sale, chiar cu cel mai larg context posibil, cel natural. Prin surprinderea acestui aspect, putem identifica, poate, chiar factorul comun al diferitelor trepte de creativitate ale existenței, informația.

În epoca actuală, prin cele mai diverse încercări de explicare, folosire și valorificare a domeniilor și nivelurilor informaționale ale vieții sociale apare, în opinia noastră, un domeniu nou al culturii, *cultura informației*.

Acest domeniu se constituie din elemente ale *tuturor* formelor culturii, mai ales ale culturii științifice, tehnice și filosofice, dar se impune ca un domeniu care cercetează, și în același timp dezvoltă și utilizează nucleul tare al *oricărei* structuri culturale, informația generativă, activă.

Cultura informației se manifestă în mod esențial prin informatizarea unor aspecte definitorii ale ființei și ființării umane. Apar și se dezvoltă gândirea informațională, acțiunea informațională, omul informațional și, în consecință, “societatea informațională”. Ne propunem să studiem unele dintre aceste aspecte într-o lucrare viitoare.

BIBLIOGRAFIE

1. Barrow, J. D. – (1999) *Despre imposibilitate. Limitele științei și știința limitelor*, Editura Tehnică, București.
2. Barwise, J.; Etchemendy, J. – (1998) *Computers, Visualization and the Nature of Reasoning*, în vol. T.W. Bynum; J.H. Moor (eds) "The Digital Phoenix: How Computers are Changing Philosophy", Blackwell Publishers, Oxford.
3. Baudrillard, J. – (1980) *The Implosion of Meaning in the Media and the Implosion of the Social in the Masses*, în vol. Woodward, Kathleen (ed) "The Myths of Information: Technology and Postindustrial Culture", Coda Press Inc., Madison, Wisconsin.
4. Brisson, L.; Meyerstein, F.W. – (1995) *Puissance et limites de la raison. Le problème de la valeur*. Les Belles Lettres, Paris.
5. Deztouzos, M. – (2000) *Ce va fi. Cum vom trăi în lumea nouă a informației*, Editura Tehnică, București.
6. Drăgănescu, M. – (1989) *Profunzimea lumii materiale*, în vol. "Inelul lumii materiale", Editura Științifică și Enciclopedică, București
7. Drăgănescu, M. – (1989), *Ortofizica*, în vol. "Inelul lumii materiale", Editura Științifică și Enciclopedică, București.
8. Drăgănescu, M. – (2000), *Societatea informațională și a cunoașterii. Vectorii societății cunoașterii* în vol. "Societatea informațională – Societatea cunoașterii. Concepte, soluții și strategii pentru România", Editura Expert, București.
9. Hillis, W. D. – (2001) *Mașina care gândește. Cum funcționează calculatoarele*. Editura Humanitas, București.
10. Kramer-Friedrich, Sybille – (1986) *Information Measurement and Information Technology: A Myth of the Twentieth Century*, în vol. "Information Technology and Computers in Theory and Practice" Reidel Publ. Comp., Dordrecht, Boston, Lancaster, Tokyo.
11. Pană, Laura – (2000) *Filosofia culturii tehnice*, Editura Tehnică, București.
12. Pană, Laura, - (1999) *Cultura filosofică*, în "Revista de filosofie" nr. 3-4.